

munkája nem szenvedett késedelmet. Az út azonban veszélyes volt, nemcsak azért mert az ókorban nagy volt a hajótörés kockázata, hanem azért is, mert az örök életükkel feleltek a foglyok szökéséért, ezért ilyen esetekben inkább megölték azokat, nehogy megszökjenek. Jelen esetben, bár Málta szigeténél valóban hajótörést szenvedtek, végül mindenki szerencsésen megmenekült. Rómában a császár bírósága igen elfoglalt volt, ezért Pálra további két év fogság várt, megkapta viszont azt a kedvezményt, hogy egy bérelt-lakásban lakhasson, és vendégeket fogadjon. Az őrséséről a – napi váltásban – hozzábilincselte *praetorianus* őrség egy-egy tagja gondoskodott. Végül Pál ügyében valószínűleg a *praefectus urbi* mint a császár delegáltja döntött. Mivel a vádlók nem jelentek meg, a *Festus* által írt összefoglaló pedig kedvező volt a vádlottra nézve, ezért felmentő ítéletet hozott és így Pál szabadon távozhatott.

Pál szabadon bocsátása után még jó ideig térítő munkát végzett, azonban közben a Római Birodalom keresztényekkel szembeni – addigi toleráns – magatartása megváltozott. Rómában a Kr. u. 64. évben bekövetkezett tűzvészért a császári propaganda a keresztényeket tette felelőssé, a következő években pedig megindultak a keresztény üldözések. A keresztényeket most már mint egy tiltott vallás gyakorlóit üldözték. Az

elítéléshez elegendő volt, ha a vádlott megvallotta hitét. Ugyanakkor a római jog még ebben az időben is adott egy – bár a hívők szempontjából kétes – kiutat. Az ilyen ügyekben mindig két tárgyalási napot tartottak, ami között 30 napi határidőt hagytak a meggondolásra. Ha a másodikon a vádlott megtagadta hitét, akkor ezzel a büntetőeljárás elérte célját, ilyenkor nem volt szükséges a halálos ítélet meghozatala. Ha azonban a vádlott kitarított hitében, akkor elítélték és végrehajtották a halálos ítéletet. Pállal is ez történt második, Kr. u. 66-ban tett térítő útja után, amikor Rómában feljelentették, elfogták és elítélték. Az ítéletet – mivel Pál római polgár volt – karddal történő lefejezés formájában hajtották végre.

Zárszóként megállapíthatjuk, hogy a szerző széles irodalmi anyag feldolgozása mellett meggyőző hivatkozással cáfolja a különböző szerzők által kifejtett álláspontokat, egyben logikusan érvel saját álláspontja mellett. Részletesen és érdekesítően mutatja be a Kr. u. I. század római büntetőjogát az említett eljárásokon keresztül. A könyv azonban nemcsak jogászoknak, hanem az ókortörténet iránt érdeklődőknek is élvezetes olvasmány.

Bajánházy István

A Magyar Tudományos Akadémia Doktori Tanácsa 2003. szeptember 18-án nyilvános vitára tűzte ki Blazovich László „Városok az Alföldön a 14–16. században” című doktori munkáját. A jelölt a Szegedi Állam- és Jogtudományi Kar Jogtörténelmi tanszékének részfoglalkozású professzora, aki ismert középkorász, egyben az egyik legjelentősebb hazai jogtörténész. Munkássága rendkívül fontos számunkra, hiszen folytatja azt a hagyományt, amelyet a jogtörténetírásban Eckhart Ferenc, Bónis György és Degré Alajos alapozott meg. Ez a kutatási irány és módszer a jogi, államszervezeti jelenségek levéltári alapú feltárása és értékelése. Blazovich László ma egyike azon keveseknek, akik a magyar középkor eredeti forrásbázison, archivált anyagok segítségével kutatják.

Eddigi tudományos tevékenységének az értekezéshez kapcsolódó, magyar várostörténettel összefüggő területe különösen fontos a tudományos törvénymagyarázat szempontjából. Csizmadia Andor óta ő az első, aki tudományos igénygel, a jogi kategóriákat eredeti és általános szakmai értelmükben használva közelít városjogi és igazgatási kérdésekhez. A Budai Jogkönyv fordítása és érdemi magyarázata olyan hiánypótló munka, amire joggal figyelt fel a német tudományos közvélemény is. Ebbe a sorba tartozik a – főleg korábbi tanulmányokból összeállított – disszertáció.

A szerző számba vette a várostörténettel összefüggő – jogtörténelmi vonatkozású – várostörténelmi műveket. Elemezte az utóbbi tíz év megerősödő német modellkutatás eredményeit, a megélt frankfurti városkutatás –

Blazovich László akadémiai doktori dolgozatának vitája

Max Weber téziseit is módosító – tudományos műveit. A disszertáció csaknem fele része foglalkozik jogtörténelmi és közigazgatási jogi kérdésekkel. A korabeli magyar városi szervezet jellegzetességeinek meghatározásához felhasználja Dilcher, Planitz, Coing közismert jogtörténelmi gondolatmenetét, de kellő kritikával, értő módon adaptálja azokat. Nem kerültek el figyelmét a magyar várostörténelmi irodalom újabb kutatási eredményei, a jogtörténeteszek – főleg városi monográfiákba írt – tanulmányai sem.

Jogtörténelmi szempontból az értekezés legértékesebb része a peres eljárásról szóló fejezet (159–180. pp.). Ebben bontakozik ki elsősorban a szerző interdiszciplináris adottsága, az a készség, képesség és adottság, amellyel a korabeli élet csaknem teljes vetületét formulázó jogi eljárást ismertetni és értékelni képes. A jogtörténeteszekkel szembeni legnagyobb kihívás, hogy miként tudják elérni a retrospektív gondolkodást, a mai, modern fogalmak visszavetítését a vizsgált korszakra. Ezt a hibát minden olyan joghistorikus elköveti, aki nem eredeti forrásokot kutat és nem rendelkezik kellő módszertani ismeret-

tekkel. Igaz persze, hogy a köztörténészek is gyakran merészkednek számukra idegen területre, és közelítik a jogi jelenségeket pusztán nyelvtani értelmük szerint. Blazovich László mindkét csapdát elkerülte, így a peres eljárásról szóló fejezetében új, eddig nem ismert tudományos eredményeket produkált.

A (nagy) doktori disszertáció bíráló bizottságában középkorász történészek (Székely György, Bertényi Iván, Csukovics Enikő, Érszegi Géza, Granasztói György, Káldy-Nagy Gyula, Makk Ferenc) vettek részt. A jogtörténeti tudományokat Stipta István képviselte. A doktori munka hivatalos bírálói Kubinyi András, Bácskai Vera és Szende Katalin voltak. Az opponensek közül *Kubinyi András* foglalkozott behatóbban a tanulmány jogtörténeti kérdéseivel. Elfogadva a szerző álláspontját, ő is különbséget tesz a királyi szabad város és a szabad királyi város között. Kiemelte a „Társadalom és jog” című fejezet újszerűségét. Ebben két jelentős eredményre hívta fel a figyelmet: az igazgatástörténeti részre, amelyben a városi igazgatás alsó szintjeit ismerhetjük meg, továbbá a peres eljárás feldolgozására. Utóbbi zömmel nem középkori adatokra épül, hanem Debrecen 1547-től fennmaradt jegyzőkönyveit dolgozza fel. Az értekezés e fejezete a mindennapi élet leírása szempontjából sem érdektelen. A bírálatban felmerült a jogtörténészek között is vitát képező feudalizmus fogalom használata. Kubinyi András a terminológia használatát bizonyos esetben megengedhetőnek véli, azonban az adott időszak és tárgykör esetében alkalmasabb fogalom használatát tart-

ja indokoltnak. *Szende Katalin* méltányolta, hogy a szerző a magyar várostörténeti kutatások mindkét vonulatát, a helytörténeti jellegű városmonográfiákat, és a tematikus feldolgozásokat egyaránt figyelembe vette. Bírálatában ő is foglalkozott a disszertáció jogtörténeti értékeivel. Megállapította, hogy ez a tudomány szak „korántsem idejétmúlt része a várostörténetnek.” Ha a jogot nem a városi élet és a városi státus egyetlen vagy legfontosabb meghatározó elemeként vizsgáljuk, hanem a társadalom egyik vetületeként, kulcsot kaphatunk számos jelenség megértéséhez. Az opponens felvetette a városszerkezeti összehasonlítás angolszász irányú kiterjesztését, M. R. G. Conzen által megalkotott és többek között T. R. Slater és Keith D. Lilley által továbbfejlesztett *town plan analysis* módszerének alkalmazását. *Bácskai Vera*, a hazai várostörténet legnagyobb tekintélyű kutatója szintén jó érzékkel figyelte fel a disszertáció jogtörténeti novumaira. Rávilágít, hogy a szerző jól dokumentálva bizonyítja: a jogállásuk különbsége ellenére a mezővárosok is éltek, ha korlátozottabb mértékben is, a szabad királyi városok jogszokásaival. Az ellátott feladatok, a hasonló funkciók miatt a mezővárosok igazgatási szervezetüket a fejlettebb várostípus mintájára igyekeztek átalakítani.

A bíráló bizottság konszenzussal megállapított véleményében javasolta Blazovich László részére az akadémia doktori cím odaítélését. A pozitív döntés indokolásában különös hangsúlyt kaptak a disszertáció igazgatás- és jogtörténeti értékei.

Stipta István

Nyári egyetem Lüneburgban

A Lüneburgi Egyetem Jogtudományi Intézete, Prof. Dr. Jörg Wolff vezetésével 2003. július 27. és augusztus 2. között *Rechtshistorische Wurzeln Europas* (Európa jogtörténeti gyökerei) címmel nyári egyetemet rendezett a Lüneburg közelében található Bad Bevensenben. A kurzus résztvevői egyetemi oktatók, doktoranduszok és egyetemi hallgatók voltak, többségük a jogtudomány területéről. Szinte minden német egyetem képviseltette magát, ezenkívül számos európai országból, így Lengyelországból, Bulgáriából, Hollandiából, Ausztriából, Észtországból, Franciaországból érkeztek résztvevők. Magyarországot a Debreceni Egyetem és az Eötvös Loránd Tudományegyetem képviselte. Három magyar oktató tartott előadást, Prof. Dr. Szabó Béla, Prof. Dr. Hamza Gábor és Dr. Gönczi Katalin, rajtuk kívül két PhD-hallgató és két hallgató vett részt a nyári egyetemen.

A konferencia német és angol nyelven folyt, számos különböző témában mintegy huszonöt előadást hallgathattunk meg. Különös hangsúlyt kaptak a közös európai gyökerek, így a római jog és a kánonjog, valamint jogel-

méleti eszmeáramlatok. Emellett számos jogalkotási és kodifikációs törekvésről, a nemzetközi szerződések kezdeteiről és a városi jogokról hallhattunk előadásokat. Minden témában több előadás hangzott el, általában más-más országból érkezett előadóktól, így alkalom nyílt az összehasonlításra. A magyar résztvevők főként magyar vonatkozású kérdéseket érintettek, de minden esetben európai kitekintéssel.

Prof. Dr. Szabó Béla (Debreceni Egyetem) a magyar jogtudó értelmiségről tartott előadást. Kiemelte a magyar jogfejlődés sajátosságait. Hosszú időn át a magyar magánjog a szokásjogot jelentette, tartalmazott római jogi, kánonjogi elemeket, a kora újkortól a *ius commune* elemeit is, beágyazódott a politikába és a joggyakorlatba. A jogi képzésben is sajátos kettősség érvényesült. Egyfelől a gyakorlatból vett és a gyakorlat számára oktatót praktikus jogi ismeretek, másrészt a gyakran külföldi egyetemeken elsajátított magas szintű jogtudomány. A jogszolgáltatás helyszínei a hiteles helyek voltak, tehát templomok, oklevéltárak, konventek. A közigazgatásban jogilag képzett protonotáriusok dolgoztak, később a hivatalnokértelmiség. Az ítélkezést a gyakorlatban jogilag képzett ítélőmesterek végezték. Ebből a gyakorlat által meghatározott jogászképzés és jogfelfogás képe bontakozik ki. Ez a magyar jogélet szükségleteit követte, és a joggyakorlatot szolgálta. Formuláskönyvekben jegyezték